

Hvordan EØS-samarbeidet fungerer

Jørn Gloslie, UD/EØS-seksjonen

Regjeringens europapolitikk

Hovedlinjene i norsk utenrikspolitikk ligger fast, herunder sterk oppslutning om FN og folkeretten, medlemskapet i NATO, **EØS-avtalen og at Norge ikke er medlem av EU**. Regjeringen vil arbeide for å styrke det nordiske samarbeidet. Nordområdene er Norges viktigste strategiske interesseområde.

....

EØS-avtalen skal ligge til grunn for Norges forhold til Europa. Regjeringen skal jobbe mer aktivt for å fremme norske interesser innenfor rammene av avtalen, og **handlingsrommet i EØS-avtalen** skal tas i bruk med særlig vekt på å sikre nasjonal kontroll på områder som norsk arbeidsliv, energi og jernbane.

EØS-samarbeidets utgangspunkt

- Single European Act 1986 – beslutning om opprettelse av det indre marked
- Invitasjon fra Kommisjonens president Jacques Delors til EFTA-statene i 1989
- Målet: å utvide det indre marked
- Forhandlinger fra 1990
- Signert i Porto 2. mai 1992
- I kraft fra 1. januar 1994 (forsinket etter sveitsisk «nei»)

Hva innebærer EØS-avtalen?

- Sikrer felles regler og like konkurransevilkår
 - fri bevegelighet for varer, kapital, tjenester og arbeidskraft
 - felles regler for konkurranse og statsstøtte
- Anledning til å bidra i EUs lovgivningsprosess
- Grunnlag for samarbeid med EU på områder som forskning, utdanning, miljø og klima, energi, forbrukerspørsmål og arbeids- og sosialpolitikk
- Bidrag til sosial og økonomisk utjevning (artikkel 115-117)

Viktig å kjenne til:

- Formålet med denne assosieringsavtale er å fremme en vedvarende og balansert styrking av handel og økonomiske forbindelser mellom avtalepartene, **med like konkurransevilkår og overholdelse av de samme regler, med sikte på å opprette et ensartet europeisk økonomisk samarbeidsområde**, heretter kalt EØS (*EØS-avtalens artikkel 1*)
- For å sikre rettssikkerhet og ensartethet innen EØS skal EØS-komiteen treffe beslutninger om endring i et vedlegg til denne avtale **så nær som mulig i tid** etter at Fellesskapet har vedtatt tilsvarende nytt regelverk, med sikte på å gjøre det mulig med **samtidig iverksettelse** av det nye fellesskapsregelverk og endringene i vedleggene til denne avtale. (*EØS-avtalens artikkel 102*)

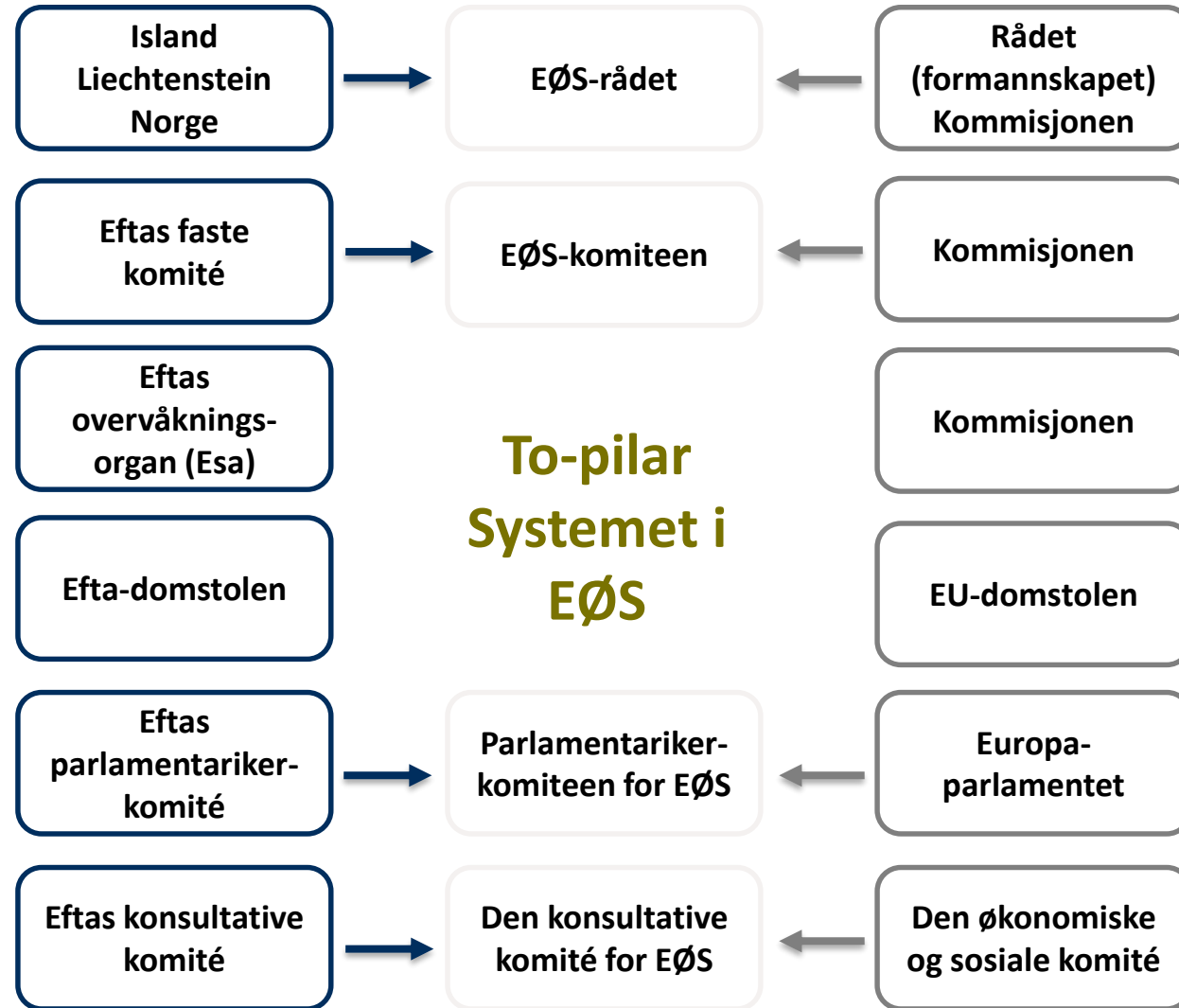
Generelt om EØS-avtalen (forts):

Kjennetegn:

- Homogenitet (men: behov for tilpasninger)
- Dynamisk (men: statisk hoveddel)
- Konsensusbasert
 - nye rettsakter kan bare innlemmes i EØS-avtalen dersom det er enighet om dette mellom EU på den ene siden og EØS/EFTA-statene på den andre (jfr art. 102)
- Ikke direkte effekt: rettsakter må gjennomføres nasjonalt. **EØS-regler er norske regler** (jfr Arnesenutvalgets rapport)

EØS-avtalens to-pilarsystem

Koordinering i Norge («dansk modell»)

- Regjeringen som beslutter
- Utredningsinstruks kap. 5
- Koordineringsutvalget for EØS-saker
- Spesialutvalgene
- Stortinget skal konsulteres + samtykke i viktige saker, «konstitusjonelt forbehold»

EØS-samarbeidet omfatter ikke...

- EUs felles fiskeri- og landbrukspolitikk
 - EUs tollunion
 - EUs økonomiske og monetære union
 - EUs handelspolitikk
 - EUs justis- og innenrikspolitikk (jfr Schengen)
 - EUs bistandspolitikk
 - EUs felles utenriks- og sikkerhetspolitikk
- (Mao. ikke EU-medlem «light»)*

Forskjell på EØS- og EU-medlemskap

- **EØS/EFTA-statenes rettigheter og plikter**
 - Samme lover og regler gjelder (for det som omfattes av avtalen)
 - Programdeltakelse
 - Deltar ikke i EUs beslutninger («sitter ikke rundt bordet»)
 - Har eget overvåkingsorgan og domstol (ESA og EFTA-domstolen)
- **Økonomiske bidrag**
 - Bidrar ikke til EUs årlige budsjett (men bidrar til programdeltakelse)
 - Bidrar til de minst velstående landene i EU gjennom EØS-midlene (ikke «EØS-kontingent»)
- **Noen utfordringer**
 - Hva er EØS-relevant – og hva er ikke? Rettslig vurdering
 - Hvilket handlingsrom har man? Påvirke, ja, men kan vi si nei? Artikkel 102(5)
 - Etterslep
 - Byråer og tilsyn særlig krevende (betydelig flere enn i 1994)

Vurdering av EØS-samarbeidet

- EØS-avtalen som «nasjonalt kompromiss». Vil høyst sannsynlig forbli hovedpilaren i Norges forhold til EU – politisk realitet (eller?)
- Sejersted-utvalgets utredning fra 2012 («Utenfor og innenfor»)
- En hovedkonklusjon: «EØS-avtalen har tjent Norge godt»
- Men: «Politikere og jurister forsto ikke EØS-retten» (Finn Arnesen ifm fremleggelse av «Blindsonen»)
- «Berøringsangst»? EU/EØS krevende for skiftende regjeringer og storting
- I 2023: Det kommer ny EØS-utredning

